

Guía Docente				
Datos Identificativos				2024/25
Asignatura (*)	Enfermería materno-infantil	Código	661G01018	
Titulación				
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	Anual	Terceiro	Obrigatoria	9
Idioma	Galego			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento				
Coordinación	Brandariz Pereira, Juan Manuel	Correo electrónico	juan.brandariz@udc.es	
Profesorado	Brandariz Pereira, Juan Manuel Fernández Pombo, Carmen Neri Grandío Ferreiro, M ^a Carmen Sánchez Flores, Paula	Correo electrónico	juan.brandariz@udc.es carmen.neri.fernandez.pombo@col.udc.es carmen.grandio@udc.es paula.sanchez.flores	
Web	campusvirtual.udc.gal/			
Descrición xeral	<p>Rematado o proceso de ensino-aprendizaxe desta materia obrigatoria, pertencente ó módulo de Ciencias da Enfermería, os estudantes deberán acadar os coñecementos, habilidades e actitudes necesarios para:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prestar coidados integrais á muller en aspectos coma a planificación familiar e a maternidade, alén da promoción e da prevención da saúde, mantendo unha actitude responsable e científica, e - proporcionar coidados ó neno e á súa familia nas diferentes etapas de crecemento e desenvolvemento; incluíndo actividades de prevención das enfermidades nesta época da vida. 			

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título		
Identificar as características do neonato, da infancia e da adolescencia, e os factores que condicionan o patrón normal de crecemento e desenvolvemento.	A42 A43	B1	C1 C11
Describir os principais procesos patolóxicos na idade neonatal, na infancia e na adolescencia, así coma as probas diagnósticas e os procedementos terapéuticos.	A44 A47	B1 B3 B7 B9 B14 B15	C1 C11
Describir as necesidades de coidado do neno e da súa familia, identificando e priorizando os diagnósticos de enfermaría e as complicacións potenciais. Planificar coidados relacionados coa especificidade dos pacientes pediátricos e a súa contorna.	A42 A44 A45 A47 A48	B1 B2 B3 B7 B9 B13 B14 B15	C1 C10 C11
Desenvolver habilidades na realización das técnicas e procedementos enfermeiros máis usuais na pediatría, a súa indicación e base científica.	A46 A47	B3 B4 B9	C1 C7 C10 C12

Demostrar interés e sensibilidade pola infancia, a adolescencia e os seus problemas de saúde na sociedade actual.		B14 B15	C7 C11
Describir o proceso de fecundación, implantación e desenvolvemento fetal ata o momento do nacemento.	A40	B1 B3 B14 B15	C1 C7
Identificar as necesidades de coidado das mulleres nas diferentes etapas de xestación parto e puerperio.	A40 A41 A42 A46 A48	B1 B2 B3 B7 B9 B10 B13 B14 B15	C1 C7
Planificar os coidados enfermeiros nas diferentes etapas da xestación, parto e puerperio	A40 A41 A42 A46 A48	B1 B2 B3 B7 B9 B10 B13 B14 B15	C1 C7 C10 C11
Comprender os principais problemas de saúde reprodutiva.	A40 A41 A42 A48	B1 B2 B3	C1 C7
Identificar os diferentes métodos anticonceptivos.	A40	B1 B2 B9	C1 C7
Recoñecer as Enfermidades de Transmisión Sexual (ETS) máis frecuentes e as súas medidas de prevención.	A40	B1 B2 B3 B7 B9 B13 B15	C1 C7 C12
Planificar coidados enfermeiros nas mulleres con cancro de mama e xinecolóxico.	A40	B1 B2 B3 B7 B9 B13 B14 B15	C1 C7 C10 C11

Contidos	
Temas	Subtemas

UNIDADE I: REPRODUCCIÓN HUMANA	<ol style="list-style-type: none"> 1. Anatomía dos órganos reprodutores. 2. Fisioloxía do aparato reprodutor feminino e masculino. 3. Resposta sexual humana. 4. Gametoxénese, fecundación e implantación. 5. Control da fertilidade.
UNIDADE II: EMBARAZO. PROBLEMAS DE SAÚDE NO EMBARAZO	<ol style="list-style-type: none"> 6. Períodos de desenvolvemento prenatal humano. 7. Evolución dos cuidados na atención á muller e situación actual. 8. Descrición do embarazo. Cuidados prenatais. 9. Problemas de saúde específicos na xestación.
UNIDADE III: PARTO E PUERPERIO	<ol style="list-style-type: none"> 10. Traballo de parto. 11. Cuidados da muller no parto. 12. A dor. 13. Parto distócico e intervencións obstétricas. 14. Atención inmediata do neonato na sala de partos. 15. O puerperio. 16. Problemas de saúde no parto e o puerperio. 17. Aspectos psicolóxicos da maternidade e da paternidade.
UNIDADE IV: XINECOLOXÍA	<ol style="list-style-type: none"> 18. Prevención do cancro de mama e xinecolóxico. 19. A paciente xinecolóxica hospitalizada.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO	<ol style="list-style-type: none"> 1.1 Taller sobre Sexualidade e Autoconecemento 1.2 Taller sobre Lactancia Materna
UNIDADE V: INTRODUCCIÓN Á ENFERMARÍA INFANTIL.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Evolución dos cuidados infantís e situación actual. 2. Períodos da infancia. 3. O cuidado do neno e da súa familia.
UNIDADE VI: COIDADOS DE ENFERMARÍA Ó NEONATO.	<ol style="list-style-type: none"> 4. Adaptación á vida extrauterina. 5. Clasificación do neonato segundo peso e idade xestacional. 6. Recentemente nado san. Valoración de enfermaría. 7. Cuidados de enfermaría ó neonato san. 8. Cuidados de enfermaría ó neonato de alto risco.
UNIDADE VII: ATENCIÓN DE ENFERMARÍA Ó NENO SANO.	<ol style="list-style-type: none"> 9. Crecemento e desenvolvemento do neno. 10. Inmunizacións en pediatría. 11. Alimentación complementaria. 12. Promoción da saúde ó longo das etapas: lactante, preescolar, escolar e adolescente. 13. Prevención de accidentes na infancia. Educación sanitaria.
UNIDADE IX: COIDADOS DE ENFERMARÍA Ó NENO CON PROBLEMAS DE SAÚDE.	<ol style="list-style-type: none"> 14. O neno e a súa familia ante a enfermidade e a hospitalización. Características das unidades asistenciais pediátricas. 15. Comunicación co neno e coa súa familia. 16. A dor no neno: valoración e tratamento. 17. Signos e síntomas frecuentes na infancia: febre, vómitos, diarrea, convulsións e dor abdominal. 18. Cuidados pre e postoperatorios. 19. Maltrato infantil. 20. Cuidados paliativos en pediatría.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO	<ol style="list-style-type: none"> 1.1 Administración de fármacos e cálculo de doses 1.2 Canalización de accesos vasculares 1.3 Cuidados neonatais e pediátricos

Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Proba mixta	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B2 B3 C1	3	60	63
Traballos tutelados	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B1 B2 B3 B4 B9 B10 B13 B14 B15 C1 C7 C10 C11 C12	6	34	40
Estudo de casos	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A47 B1 B2 B3 B9 B13 B15 C1 C7	4	10	14
Análise de fontes documentais	A40 A41 A42 A43 A44 B1 B3 C7 C11	2	14	16
Lecturas	A40 A41 A42 A43 A44 A48 B1 C1 C7 C11	0	10	10
Prácticas de laboratorio	A40 A41 A42 A46 A47 A48 B15 B14 B13 B10 B9 B7 B4 B3 B2 B1	8	8	16
Sesión maxistral	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A47 B7 B15 C1 C7 C10 C11	32	32	64
Atención personalizada		2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Proba mixta	Proba escrita con preguntas abertas de desenvolvemento e/ou preguntas de resposta múltiple para avaliar, fundamentalmente, a aprendizaxe dos contidos teóricos e prácticos.
Traballos tutelados	Actividade na que os estudantes, de forma autónoma, profundizan ou relacionan coñecementos expostos polo profesor.
Estudo de casos	Metodoloxía onde o suxeito se enfrenta ante a descrición dunha situación específica de saúde que suscita un problema que ten que ser comprendido, valorado e resolto por un grupo de estudantes, a través dun proceso de discusión. O/a alumno/a sitúase ante un problema concreto (caso), que lle describe unha situación real da vida profesional, e debe ser capaz de analizar unha serie de feitos, referentes a un campo particular do coñecemento ou da acción, para chegar a unha decisión razoada a través dun proceso de discusión en pequenos grupos de traballo.
Análise de fontes documentais	Técnica metodolóxica que supón a utilización de documentos audiovisuais e/ou bibliográficos (fragmentos de reportaxes documentais ou películas, noticias de actualidade, paneis gráficos, fotografías, biografías, artigos, textos legislativos, etc.) relevantes para a temática da materia con actividades especificamente deseñadas para a análise dos mesmos. Pódese empregar como introdución xeral a un tema, como instrumento de aplicación do estudo de casos, para a explicación de procesos que non se poden observar directamente, para a presentación de situacións complexas ou como síntese de contidos de carácter teórico ou práctico.
Lecturas	Son un conxunto de textos e documentación escrita que se recolleron e editaron como fonte de profundización nos contidos traballados.
Prácticas de laboratorio	Actividade na que o/a estudante, a través da realización de actividades prácticas, adquire destreza nas técnicas e procedementos de enfermería. A asistencia é obrigatoria.

Sesión maxistral	Actividade na que o profesor expón, de xeito oral e con medios audiovisuais, os contidos teóricos da materia e a orientación bibliográfica dos mesmos, promovendo a discusión e participación activa do alumnado. Rematarase cada exposición cun resumo/conclusión dos puntos fundamentais.
------------------	---

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Proba mixta Traballos tutelados	<p>A atención personalizada relacionada coa proba mixta ten como finalidade atender as consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia. Farase de xeito individualizado, presencial ou a través do correo electrónico.</p> <p>A atención personalizada relacionada cos traballos tutelados ten como finalidade orientar ós estudantes na realización dos traballos. O seguimento farase de forma individual ou en pequenos grupos, ben de maneira presencial ou a través do correo electrónico.</p>

Avaliación

Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descrición	Cualificación
Proba mixta	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B2 B3 C1	<p>Realizarase unha proba escrita coincidindo coa data oficial do exame da materia ó rematar o curso. A proba constará de preguntas curtas e tipo test, relacionadas coas competencias da materia.</p> <p>Puntuará sobre un mínimo de 0 e un máximo de 10 puntos. A puntuación mínima para superar a proba será de 5 puntos.</p> <p>O exame, para calquera convocatoria, será de preguntas curtas e preguntas test, contando negativo as respostas non acertadas no test, de forma que de cada resposta mal, descontará 0,33.</p> <p>As preguntas tipo test suporán un 50% da proba e as preguntas curtas o outro 50%. Será preciso acadar un mínimo nambas partes para ter superado a proba, a saber:</p> <ul style="list-style-type: none"> · 50% das respostas da parte tipo test (unha vez restadas as non acertadas) · 50% das respostas da parte de preguntas de resposta curta.	60

Traballos tutelados	A40 A41 A42 A43 A44 A45 A46 A47 A48 B1 B2 B3 B4 B9 B10 B13 B14 B15 C1 C7 C10 C11 C12	<p>A realización dos traballos tutelados será obrigatoria.</p> <p>A proposta da temática do traballo será validada polo/a docente. O alumnado deberá seguir as indicacións para levar a cabo as tarefas e irá subindo e/ou actualizando semanalmente o traballo levado a cabo a través da plataforma Moodle ou vía correo electrónico para o seu seguemento e avaliación final.</p> <p>Realizarase en grupos de 4 a 6 estudantes.</p> <p>A avaliación dos traballos inclúe a valoración de competencias específicas e transversais, e farase tendo en conta, fundamentalmente, os seguintes aspectos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Presentación e estrutura: traballo escrito e exposición oral. - Claridade e uso de terminoloxía científica. - Capacidade de análise e síntese. - Capacidade crítica e achega persoal. - Creatividade e innovación do tema a tratar. - Manexo e referencia de fontes documentais. <p>A presentación oral do traballo tutelado con apoio audiovisual será de carácter obrigado. A súa entrega deberá realizarse mediante correo electrónico ou subida á plataforma Moodle en tempo e forma para poder ser avaliado.</p> <p>Puntuará sobre un mínimo de 0 a un máximo de 10 puntos.</p> <p>A puntuación mínima para superar esta metodoloxía será de 5 puntos.</p>	40
Prácticas de laboratorio	A40 A41 A42 A46 A47 A48 B15 B14 B13 B10 B9 B7 B4 B3 B2 B1	<p>A asistencia ás prácticas de laboratorio considérase obrigatoria, debendo xustificarse a ausencia das mesmas. A falta de asistencia sen causa xustificada ás prácticas de laboratorio será penalizada con 0,2 puntos por cada falta. Esta penalización realizarase na nota final da parte da materia da práctica de laboratorio correspondente.</p>	0

Observacións avaliación

Para superar a materia será necesario obter unha puntuación mínima de 5 puntos na avaliación de cada unha das partes: Materno e Infantil. En cada parte da materia (Materno e Infantil) será necesario acadar unha puntuación mínima de 5 puntos, tanto na proba mixta como no traballo tutelado, para a aplicación da porcentaxe na nota final. Poderase realizar unha avaliación parcial mediante unha proba escrita das mesmas características ca a descrita na avaliación. De ser así, a data acordarase segundo o desenvolvemento do programa.

Valorarase positivamente a asistencia e a participación activa na aula. Asistir a máis dun 85% do total das clases programadas para cada parte da materia (Materno e Infantil), suporá a suma de 0,15 puntos na calificación final de cada unha das partes. A asistencia ás prácticas de laboratorio considérase obrigatoria, debendo xustificar a ausencia ás mesmas. A falta sen causa xustificada a cada práctica de laboratorio será penalizada con 0,2 puntos. Esta penalización aplicarase á calificación final da parte da materia da práctica de laboratorio correspondente (Materno ou Infantil). Dado o carácter obrigatorio da presentación dos traballos tutelados, o alumnado que non presente a totalidade dos traballos, na forma e na data sinaladas, non terá opción de superar a materia. Así mesmo, o alumnado que non asista á aula os días sinalados para a exposición dos traballos non terá opción de superar a materia na primeira oportunidade.

Avaliación 2ª oportunidade

Na segunda oportunidade da materia respectarase a nota aprobada da Proba Mixta e/ou dos traballos tutelados de calquera das dúas partes (Materno ou Infantil).

Proba mixta: calculará un 70%.

Traballos tutelados: computarán un 30% e deberán entregarse o día da realización da proba mixta; sempre que non fosen entregados con anterioridade, nese caso, terán o mesmo peso na avaliación que para a 1ª oportunidade.

Oportunidade anticipada

Proba mixta: calcularase un 100%, incluíndo preguntas relacionadas co desenvolvemento de traballos tutelados.

Alumnos de Matrícula Parcial e SICUE.

Proba mixta: computará un 70%.

Traballos tutelados: computarán o 30% e deberán entregarse o día que se acorde entre o profesor e o alumno ao longo do curso académico. Estes traballos pódense realizar individualmente ou en grupo. En todo caso, calquera que sexa a opción elixida pol@ alumn@, deberá comunicarllo previamente ao/á profesor/a a través do correo electrónico durante a primeira semana do curso académico.

No caso dos alumnos SICUE a exposición dos traballos terá carácter obrigatorio. Dita exposición poderá levarse a cabo de xeito presencial ou vía telemática.

Poderán obter o Título de Honra os estudantes que obteñan unha nota mínima de 9, tendo preferencia os que obteñan unha nota superior. En caso de igual puntuación e haber máis solicitantes ca matrículas, prevalecerá a persoa que obtivese maior puntuación na metodoloxía con maior peso porcentual.

A realización fraudulenta das probas ou actividades de avaliación, unha vez comprobada, implicará directamente a cualificación de suspenso na convocatoria en que se cometa: o/a estudante será cualificado con ?suspenso? (nota numérica 0) na convocatoria correspondente do curso académico, tanto se a comisión da falta se produce na primeira oportunidade como na segunda. Para isto, procederase a modificar a súa cualificación na acta de primeira oportunidade, se fose necesario.

Fontes de información

<p>Bibliografía básica</p>	<p>Bibliografía Enfermería Maternal: Salvia Ribera, A. Torrón Villalta, C. El semen mola. Editorial Montena. 2022 Al Adib Mendiri, M. Hablemos de nosotras. Reflexiones de una ginecóloga rebelde. Editorial Oberon. 2021. Torrón Villalta, C. Tu cuerpo mola. Editorial Montena. 2021. Salvia Ribera, A. Torrón Villalta, C. La regla mola. Editorial Montena. 2020 Valls Llobet, Carme. Mujeres invisibles para la medicina. Editorial Capitan Swing. 1ª edición Octubre 2020. Al Adib Mendiri, M. Hablemos de vaginas. Salud sexual femenina desde una perspectiva global. Editorial Oberon. 2019 Fernández del Castillo, I. La nueva revolución del nacimiento. El camino hacia un nuevo paradigma. Editorial Ob Stare. 2014. González, C. Un regalo para toda la vida. Guía de la lactancia materna. Temas de Hoy; 2012. Usandizaga JA. Tratado de obstetricia y ginecología. Vol.I. Madrid: McGraw-Hill Interamericana; 2012. Uvnäs Moberg, K. Oxitocina, la hormona de la calma, el amor y la sanación. Ediciones Obelisco S.L. 2009. Torrens Sigalés RM, Martínez Bueno C. Enfermería de la mujer. Madrid: Ediciones DAE grupo Paradigma; 2009. Liedloff, J. El Concepto del Continuum. Editorial Ob Stare. 4ª ed. 2009 Claramunt, M.A. Parir sin miedo. El legado de Consuelo Ruiz Vélez-Frías. Editorial Ob Stare. 2009 Odent, M. El bebé es un mamífero. Editorial Ob Stare (2ª edic). 2007. Seguranyes Guillot G. Enfermería Maternal. Barcelona: Masson SA; 2006. Smulders, B. Parto Seguro. Una guía completa. Ediciones Medici, SA. 2002. Smulders, B, Croon M. Embarazo seguro. La guía más completa y actual. Ediciones Medici, SA. 2001. The Boston Women's Health Book Collective. Nuestros cuerpos, nuestras vidas. Plaza & Janes Editores S.A. 2000. Small, M.F. Nuestros hijos y nosotros. Ediciones B Argentina s.a. 1999. Calais-Germain, B. El periné femenino y el parto. Anatomía para el movimiento. Editorial La Liebre de Marzo, S.L. 1998. Enlaces de interés Guías técnicas do Espazo da Muller. SERGAS: http://www.sergas.es/MostrarContidos_N2_T01.aspx?IdPaxina=50019 Libro de Saúde da Embarazada. SERGAS: http://www.sergas.es/gal/muller/docs/libro_saude_embarazada%2011-04-2012.pdf Plan de nacemento. https://extranet.sergas.es/catpb/Docs/gal/Publicaciones/Docs/AtPrimaria/PDF-2607-ga.pdf Bibliografía Enfermería Infantil Sellán Soto MC, Vázquez Sellán A. Cuidados neonatales en enfermería. Barcelona: Elsevier; 2017. Ruiz González MD, Martínez Barelles MR, González Carrión P. Enfermería del niño y el adolescente. 2ª ed. Madrid: Difusión Avances de Enfermería; 2009. Enlaces de interés Cuidados desde el nacimiento. Recomendaciones basadas en pruebas y buenas prácticas. Ministerio de Sanidad y Política Social, 2010: http://www.sergas.es/gal/muller/docs/cuidados_desde_el_nacimiento.pdf Tratado de enfermería en cuidados críticos pediátricos y neonatales: https://ajibarra.org/tratado-eccpn/temario-tratado Asociación Española de Pediatría: http://www.aeped.es/Sociedad Española de Medicina del Adolescente: http://www.adolescenciasema.org/Journal of Pediatric Nursing: http://www.pediatricnursing.org/home</p>
<p>Bibliografía complementaria</p>	

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

- Anatomía/661G01001
- Psicoloxía/661G01003
- Nutrición/661G01009
- Farmacoloxía/661G01011
- Enfermaría Clínica (I y II)/661G01012
- Enfermaría Comunitaria I/661G01014
- Ética profesional, marco legal e filosofía do coidado/661G01016
- Fisioloxía/661G01105
- Fundamentos de Enfermaría/661G01107

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

- Enfermaría clínica III/661G01017
- Enfermaría Comunitaria II/661G01019

Materias que continúan o temario

- Estancias Clínicas VI/661G01030
- Estancias Clínicas VII/661G01031

Observacións

Esta materia ten en conta as recomendacións de SOSTENIBILIDADE MEDIO AMBIENTE, PERSOA E IGUALDADE DE XENERO:- A entrega dos traballos documentais que se realicen nesta materia, realizarase a través de Moodle, en formato dixital sen necesidade de imprimilos.- Teranse en conta os principios éticos relacionados cos valores da sustentabilidade nos comportamentos persoais e profesionais.- Atendendo ás distintas normativas de aplicación para a docencia universitaria, nesta materia terase en conta a perspectiva de xénero velando pola non utilización dunha linguaxe sexista na aula, nos documentos desenvolvidos na materia e nas actividades clínicas realizadas co alumnado.- Traballarase para identificar e modificar prexuízos e actitudes sexistas dentro da aula ou no contexto clínico, influíndo na contorna para modificalos e fomentar valores de respecto e igualdade.- Prestarase especial atención en detectar situacións de discriminación por razón de xénero e proporanse accións e medidas para corrixilas.- Facilitarase a plena integración do alumnado que por razón físicas, sensoriais, psíquicas ou socioculturais, experimenten dificultades a un acceso idóneo, igualitario e proveitoso á vida universitaria.

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías